

MOCHTAR LUBIS

A kuli¹

A veranda és az elülső szoba lámpáit már eloltották. Apa még írogatott dolgozószobájában. Mi, gyerekek pedig a szülők hálószobájában gyűltünk össze, és Anya szokásos esti meséjét hallgattuk. Anya egy emberevő manóról mesélt, aki hol emberi testben, hol tigris képében jelent meg. Arról lehetett felismerni, hogy orra alatt kerek, nedves ajkak éktelenkedtek, és járás közben előreálltak sarkai.

Félelmetes és érdekes mese volt, a takaró alá húzódva élveztük a borzongást.

Hirtelen zaj támadt odakint, s kis idő múlva az éjjeliőr hangjára lettünk figyelmesek, aki Apát szólította:

– Uram, uram, jöjjön ki!

Mindannyian megrémültünk. Anya abbahagyta a mesélést. Apa sietősen kinyitotta dolgozószobája ajtaját, és kisietett a verandára.

– Jaj, lehet, hogy már megint fellángolt a háborúskodás a falusiak között – szörnyülködött Anya, mi pedig követtük őt a verandára.

Akkoriban Apa körzeti vezetőként (demang²) szolgált Kerinciben, és a húszas-harmincas években azon a vidéken meglehetősen középkori állapotok uralkodtak. Az öntözővíz megosztása, a bivalylegelők használata és más problémák miatt az egyik falu gyakran hirdetett harcot a másik ellen. Az ilyen összetűzésekben népszerű fegyverként szolgáltak a tyúktojás nagyságú kövek, melyeket parittyából hajigáltak az ellenség felé. Épp egy héttel korábban Apa Sungai Dewasban járt egy hasonló háborúskodás leállítására miatt, amikor egy nagy kődarab lerepítette fejről a parafakalapot. Szerencsére nem érte komolyabb sérülés, de egy ideig szédült tőle.

A verekedésnek végül a rendőrség levegőbe leadott lövései vetettek véget, és a két falufőnök tárgyalóasztalhoz ült. Amikor meghallották, hogy Apát majdnem eltalálta az egyik kő, a falufőnökök bocsánatért esedeztek, hangsúlyozva, hogy nem volt szándékuk bántani őt. Végül az eltévedt kő miatti megbánás megkönnyítette Apa békejavaslatának elfogadását és a vízmegosztásról való megállapodást.

Az éjjeliőr kilenc óra körül riasztotta Apát. Az udvarban néhány rendőr várakozott, élükön parancsnokukkal, de nem hallottuk, mit mondanak Apának. Minket azonnal beküldtek a házba. Kis idő múlva Apa is jött utánunk, és gyorsan öltözködni kezdett. Felhúzta bőrcsizmáját, felcsatolta pisztolyát, fejére tette parafakalapját, és elsietett.

Hamarosan bejött Anya, és a következőket mondta:

– Na gyerekek, most mindenki ágyba, és alvás! Apának el kellett mennie, mert néhány kuli megszökött.

Másnap reggel Abdullahtól, az éjjeliőrtől hallottuk, hogy öt szerződéses kuli megszökött az ültetvényről, miután megkéselték az egyik holland felügyelőt.

Amikor délben hazajöttünk az iskolából, Apa még nem tért vissza. Naplementéig sem jelent meg, és Anya nyugtalanul ki-kínézett az utcára. Többször is hallottam Anyát Abdullahhal beszélgetni. Abdullah azt mondta, nincs ok aggodalomra. Apa este érkezett meg, amikor minket már ágyba parancsoltak. Hallottam, hogy késő estig beszélget Anyával, majd csend lett a házban. Másnap megtudtuk, hogy minden szökött kuliszt elfogtak, és börtönbe zártak. A börtön a házuk mögött, egy domb tövében húzódott. A gyümölcsös kertből, főleg ha felmáztunk egy nagy jerukfa³ tetejére, rá lehetett látni a börtönépület mögötti nagy térre, ahol az elítéltek naponta felsorakoztak, és ahol a büntetést végrehajtották. A kertből jól hallottuk az elmebajos rabok énekését vagy káromkodását is.

Akkoriban még nem merült fel bennem a kérdés, hogy miért a börtönbe, és miért nem a kórházba viszik az elmebetegeket. Néha jól szórakoztam panaszos, egyre hangosabb éneküket hallgatva, de még érdekesebb volt, amikor káromkodni kezdtek. Ilyen szavakat mi sem ejthettünk ki a szánkon.

Később Anya elmondta, hogy Apának és a rendőrségnek sikerült elfognia a három szerződéses kuliszt, akik rátámadtak a holland felügyelőre. Mert csak hárman rontottak a felügyelőre, nem pedig öten, ahogy először mondták. Az ültetvényhez közeli erdőben kerítették kézre őket, ahol éhesen, dideregve és rémülten húzták meg magukat. Nem tanúsítottak ellenállást, meglátván apámat, azonnal megadták magukat, és azt mondták:

– Sorsunkat méltóságos urunkra bízunk, és igazságért esedezünk.

Anya szerint a holland felügyelőt azért késelték meg, mert állandóan zaklatta feleségüket.

– Ők nem hibásak – mondta Anya, láthatóan mérgeesen, hogy a kulikat elfogták. – A gonosz felügyelőt kellene elfogni.

– Miért nem őt fogták el? – kérdeztük mi, gyerekek. Anya ránk nézett, és gyengéden megszólalt:

– Mert a hollandok az urak! A hollandok nem lehetnek hibásak.

1 A gyarmati időkben holland ültetvényekhez és más vállalatokhoz szegődő, rabszolgasorban tartott bérmunkásokat nevezték kuliknak.

2 A gyarmati időkben a helyi közigazgatás járási szintjéig helyiek is kaptak vezető beosztást, de melléjük holland tisztviselőket állítottak, akik gyakorlatilag teljhatalommal rendelkeztek.

3 jeruk (ejtsd: dzseruk): mandarinszerű trópusi gyümölcs

– De ő volt a gonosz – erősködtünk tovább.

– Én nem értem ezt az egészet – válaszolt Anya –, de ne faggassatok erről apátokat. Ő már így is dühös, mióta visszajött az ültetvényről.

Apa megjött a hivatalból, megebédelt, majd mindnyájunkat behívott dolgozószobájába. Nagyon komor volt, látszott rajta, hogy valami nyomja lelkét. Miután összegyűltünk, megszólalt:

– Holnap reggel tíz óráig megtiltom, hogy a hátsó kertbe menjetek. Senki sem mehet oda. Nagyon mérges leszek arra, aki megszegi ezt a tilalmat.

– Miért? – kérdeztük.

– Ti csak fogadjátok el apátok parancsát – válaszolt röviden Anya.

Megértettük. Ha Apának ez a véleménye, fölösleges vitatkozni. Nem mertünk újra a tiltás okára kérdezni.

Mindjárt utána megrohan-tuk Anyát kérdéseinkkel, aki végül – hogy lecsendesítsen minket – elmondta: másnap reggel mindhárom kulit megbüntetik.

Takarodó után sokáig nem tudtam elaludni. Félni kezdtem, és csak azon járt az eszem, hogy a kulikat holnap reggel megkorbácsolják a börtön udvarán. Félelmem kíváncsisággal vegyült, látni szerettem volna, hogyan veri az egyik ember a másikat korbáccsal.

Iskolás testvéreim korán reggel elmentek. Nekünk, kisebbeknek Apa és Anya újból megparancsolta, hogy ne menjünk a hátsó kertbe.

Abdullahtól, az őrtől megtudtam, hogy reggel kilenckor kezdődik a korbácsolás. Ahogy közeledett az idő, egyre nyugtalanabb és idegesebb lettem. Öt perccel kilenc előtt nem bírtam tovább, odakiabáltam Anyának, hogy a szomszéd házba megyek játszani, s már ki is szaladtam a házunk előtt vezető főútra, majd egy kerülővel tovább futottam a hátsó kertünkkel határos kórház mögé, felkapaszkodtam a kerítésre, beugrottam a gyümölcsöskertünkbe, és lihegve felmáztam a jerukfára, egészen a tetejére, ahol elhelyezkedtem, és lenézhettem a börtön hátsó udvarába.

A börtönudvart zúzott kő borította. Középen már felállították a három fapadot. Bal oldalt egy kisebb felfegyverzett rendőri egység sorakozott. Utána megpillantottam Apát, amint egy kis csapáson közeledik a hátsó udvar felé, mellette a holland tisztviselő, a helyi rendőrparancsnok és a kórházi orvos. Ezután egy másik csapáson elővezették a három foglyot rövidnadrágban, hátrakötött kézzel, s mellettük a börtönigazgató és két rendőr lépdelt.

Izgultam és félttem, hogy a gyomrom görcsbe fog rándulni. De nem akartam elhagyni a rejtekhelyemet, mindenképpen látni akartam, hogy mi fog történni.

A három kulit a fapadok mögé állították, letérdeltették, majd a börtönigazgató felolvasott egy szöveget, és láttam, amint a holland tisztviselő bólogat. Apa mereven, mozdulatlanul állt. Utána kioldották a kulik kezét, a padra hasaltatták őket, majd kezüket-lábukat odakötözték.

Ezután három börtönőr lépett előre, kétméternyire a padoktól megálltak, kezükben fekete színű korbácsokat tartottak. Hamarosan felhangzott a börtönigazgató utasítása:

– Egy!

Hangja erős és kemény volt. A három börtönőr hátalendítette kezét, a hosszú korbács megtekeredett a levegőben, mint egy áldozatára

lecsapó fekete kígyó, majd éles csattanás hallatszott, amint a korbács húsba vágott. A középső kuli hátravetette a fejét, s szájából olyan üvöltés tört elő, amelyet én embertől még nem hallottam.

Ez az üvöltés teljesen elgyengített, ideges félelem fogott el, és minden erőmmel a fa ágába kapaszkodtam.

– Kettő! – kiáltott újból a börtönigazgató. A korbácsok süvöltő hangon martak a hátakba, és a második ütés után már mindhárman üvöltöttek.

Nem mertem többet odanézni, erősen becsuktam a szemem, de nem tudtam nem hallani a korbács süvítését és a kegyelemért esedező kulik jajgatását. Ki tudja, mennyi ideig szenvedtem el velük az életet és halált a

Lee Man Fong: Balinéz nő

kínpadon. Amikor újból kinyitottam a szemem, a doktort láttam, a foglyokat vizsgálta. Aztán láttam, amint fejével int a holland tisztviselőnek, az pedig a börtönigazgatónak, aki azt kiáltotta:

– Huszonegy!

A korbácsok ismét a levegőbe emelkedtek, és lesújtottak a véres hátakra. Most már nem üvöltöttek a kulik, mindhárman ájultan feküdtek.

Miután a huszonötödik ütést is kimérték, a holland tisztviselő intésére a börtönigazgató egy lépést tett hátra, és parancsot adott a három börtönőrnek, akik hátraléptek, összetekerték véres korbácsukat, és bementek a börtönépületbe.

Az orvos újból megvizsgálta a foglyokat. Aztán eloldozták őket a padokról, a holland tisztviselő Apához fordult, és valamit mondott neki.

Ekkor hibáztam. Erőtlenül, lefelé mászva a fáról, az alsó ágra léptem, váratlanul megcsúsztam, és a földre estem. A könyököm sérült meg, és erős fájdalmat éreztem. Az eséstől néhány pillanatig néma maradtam, aztán sírva fakadtam. Abdullah, az őr meglátott a konyhánkból, kiszaladt, felemelt, és bevitt a házba. Anya megvizsgálta fájós könyökömet, és megállapította:

– A könyököd kificamodott! Apád nagyon mérges lesz. Megszegted a parancsát. Minek mentél a kertbe?

Én csak sírdogáltam.

Gyorsan átvittek a kórházba, ahol a vezető orvos helyreigazította könyökömet, bepólyázta az egész karomat, és szigorú pihenést rendelt el a játék teljes mellőzésével.

Félve vártam a találkozást Apával. Miután este megjött a hivatalból, megvacsorázott, és Anyával beszélgetett egy ideig. Biztosan a bűnömről beszélnek, gondoltam magamban.

Nemsokára Apa bejött hozzám, és az ágy szélére ült. Mélyen a szemembe nézett, mire lehajtottam a fejem.

– Mindent láttál? – kérdezte.

– Igen, Apa, mindent láttam – feleltem remegő hangon.

Megfogta a kezem, majd gyengéden, de határozottan mondta:

– Ha nagy leszel, semmiképpen ne menj állami tisztviselőnek! Megértetted?

– Igen, Apa! – válaszoltam. Ezután mintha még mondani akart volna valamit, de hirtelen meggondolta magát. Sietősen aludni parancsolt.

Ettől kezdve, amikor csak alkalom adódott, Apa mindig azt kérte, hogy egyetlen fia se kövesse őt a kormánytisztviselői poszton. Valahányszor így szólt, rám nézett, és megértettem, miről van szó.

Debreceni István – Bíró Gergely fordítása

CHAIRIL ANWAR

Hangulat

*Ha időm lejár
Senki nem sirat meg
Tudom, Te sem*

Hát ne sajnáljatok

*Vadállat vagyok
Akit kivetett a falka*

*Golyó ütötte lyukak bőrömmön
De támadok, de támadok*

*Aztán sajnó sebem
Futva viszem*

Enyhül az égő fájdalom

*Mi történt velem, nem tudom
Élni szeretnék, ezer évig élni*